

RACJONALNA GOSPODARKA ZAPASAMI W OPINII ROLNIKÓW

Maciej Kuboń

Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Streszczenie. Celem pracy było poznanie poziomu wiedzy rolników na temat głównych przyczyn tworzenia i utrzymywania zapasów, a także wiedzy rolników nt. czynników kosztotwórczych tworzenia i utrzymywania zapasów. Głównymi przyczynami utrzymania zapasów w opinii ankietowanych były: ograniczenie ryzyka wyczerpania zapasów, ochrona przed zmianami cen oraz cykliczność w produkcji rolnej, a czynnikami najbardziej kosztochłonnymi były: amortyzacja oraz ubezpieczenie infrastruktury magazynowej.

Słowa kluczowe: gospodarka, zapasy, gospodarstwo, opinia

Uzasadnienie podjętego tematu

Sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstw produkcyjnych, w tym gospodarstw rolniczych uwarunkowane jest między innymi właściwym tworzeniem i utrzymywaniem zapasów. Konieczność utrzymania zapasów wiąże się z zapewnieniem ciągłości procesów produkcyjnych, ciągłości sprzedaży, zabezpieczeniem przed zmianami cen, jak również utrzymaniem odpowiedniej gotowości wytworzonych produktów rolniczych. Dla tak funkcjonującego w gospodarstwach systemu zaopatrzenia i zbytu konieczne jest posiadanie odpowiedniej infrastruktury logistycznej w postaci budynków i budowli magazynowych (stodoły, wiaty, silosy, garaże, zbiorniki i płyty gnojowe) [Kowalski, Tabor 2003; Kuboń 2008]. Koszty magazynowania to drugi po kosztach transportu podstawowy składnik w kosztach logistycznych. Na ich wysokość wpływa przede wszystkim amortyzacja majątku trwałego, zużycie materiałów, paliw lub energii służące do realizacji funkcji magazynowania, koszty obsługi oraz inne koszty niezbędne do funkcjonowania magazynu. Koszty te można zminimalizować poprzez racjonalne wykorzystanie potencjału magazynowego (powierzchni i pojemności magazynów) oraz wzrost wydajności pracy dzięki mechanizacji podstawowych czynności magazynowych [Mokrzyszczak 2002; Wasilewski 2004; Kuboń 2006]. Aby racjonalnie gospodarować zapasami właściciele gospodarstw rolniczych powinny posiadać odpowiedni poziom wiedzy na temat gospodarki zapasami oraz świadomość potrzeby ich optymalizacji.

Cel, zakres i metodyka badań

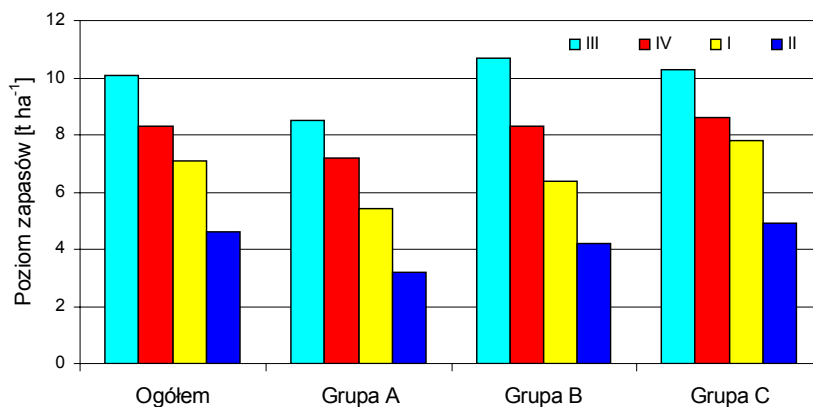
Celem pracy było poznanie poziomu wiedzy rolników na temat głównych przyczyn tworzenia i utrzymywania zapasów w gospodarstwach oraz konieczności ich obniżania, a także wiedzy rolników nt. czynników kosztotwórczych tworzenia i utrzymywania zapasów. Zakresem pracy objętych zostało 30 gospodarstw rolniczych położonych na terenie gminy Łubnice w województwie świętokrzyskim. Badania zostały przeprowadzone w formie wywiadu kierowanego. Badane obiekty podzielona na trzy grupy (do 5,00 ha, 5,01-10,00 ha i powyżej 10,01 ha) o jednakowej liczebności, a zróżnicowanej produkcji towarowej.

Wyniki badań i dyskusja

Średnia powierzchnia badanych obiektów wynosiła 9,8 ha, a w poszczególnych grupach odpowiednio – 3,7 ha, 7,4 ha i 15,7 ha. W strukturze użytkowania ziemi przeważały grunty orne – średnio 99,4%, a w strukturze zasiewów zboża – 80,6%. Średnia odległość od rynków zaopatrzenia wynosiła 10,4 km, a od rynków zbytu 32,8 km. Powierzchnia magazynowa kształtowała się na poziomie $60,3 \text{ m}^2 \cdot \text{ha}^{-1}$ i w miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych malała z $93,9 \text{ m}^2 \cdot \text{ha}^{-1}$ (grupa A) do $42,3 \text{ m}^2 \cdot \text{ha}^{-1}$ (grupa C). Wykorzystanie powierzchni magazynowej w momencie wykonywania badań kształtowało się następująco: w budynkach inwentarskich na poziomie 23,7%, w garażach i wiatkach – 90,7%, magazynach – 78,7%, a silosach zbożowych 78,8%. Przeprowadzona analiza przepływów surowcowo-towarowych potwierdziła powyższe wykorzystanie, gdyż jak się okazało 92,8% zakupionych środków do produkcji roślinnej i 98% do produkcji zwierzęcej była magazynowana celem zabezpieczenia ciągłości cyklu produkcyjnego, a 98% wyprodukowanych produktów pochodzenia roślinnego i 86,2% zwierzęcego była magazynowana celem późniejszej sprzedaży lub wykorzystania w innej gałęzi produkcji w ramach obrotu wewnętrznego.

Średni poziom zapasów w ujęciu kwartalnym przedstawiona na rys. 1. Wynika z niego, że poziom zapasu malał wraz z upływem roku obrotowego. W badaniach przyjęto za początek roku obrotowego III kwartał roku kalendarzowego. Ogółem średni poziom zapasów w III kwartale roku wynosił $10,1 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$, w kwartale IV odnotowano spadek o 17,8%, w kwartale I o 29,7%, a w II kwartale o 54,5%, w stosunku do stanu początkowego. Największy spadek zapasów odnotowano w grupie B – 60,7% w stosunku do stanu początkowego a najmniejszy w grupie C -52,4%.

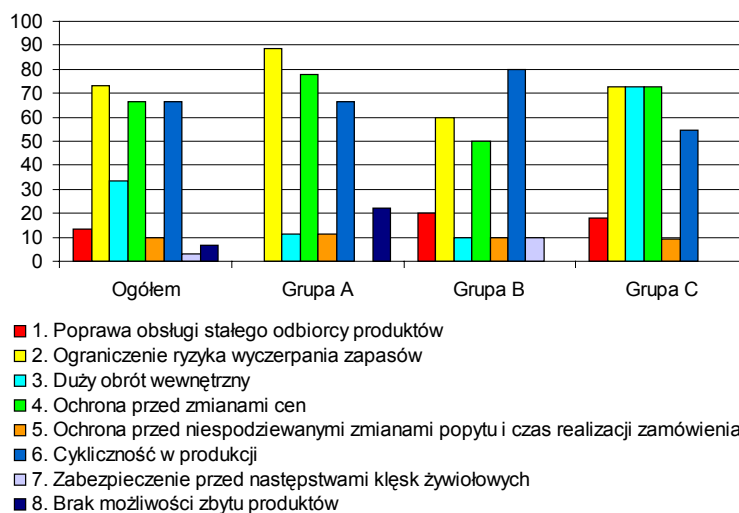
Gromadzenie zapasów w dzisiejszych czasach jest poniekąd koniecznością ze względu na niepewną sytuację na rynku jak również braku możliwości bezbłędneho przewidywania zmian na rynkach zaopatrzenia i zbytu. Zapasy pozwalają przede wszystkim przeciwdziałać niedoborom prowadzącym do zmniejszenia obrotów bieżących i przyszłych przedsiębiorstwa. Tworzenie i utrzymywanie zapasów napotyka jednak na szereg trudności i ograniczeń, związanych przede wszystkim z ponoszeniem wielu rodzajów kosztów. W celu wypracowania racjonalnego postępowania wprowadza się różne strategie logistyczne dotyczące umiejętnego zarządzania zapasami, pozwalające na optymalizację poziomu zapasów. Aby jednak móc wprowadzać odpowiednie strategie, potrzebna jest odpowiednia wiedza i świadomość potrzeby odpowiedniej gospodarki zapasami.

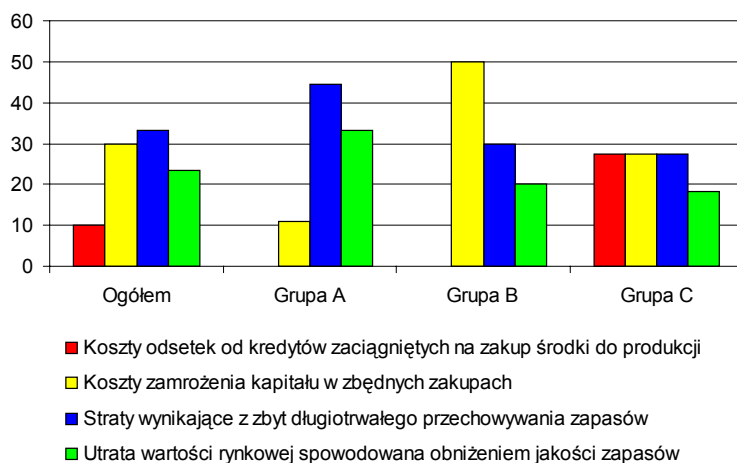
Rys. 1. Poziom zapasów w poszczególnych kwartałach roku 2008
 Fig. 1. Stock level in each quarter of 2008

Na kolejnych rysunkach przedstawiono odpowiedzi ankietowanych rolników dotyczące przyczyn utrzymywania zapasów (rys. 2), czynników wpływających na poziom kosztów zapasów (rys. 3) oraz czynników wpływających na poziom kosztów przechowywania zapasów (rys. 4).

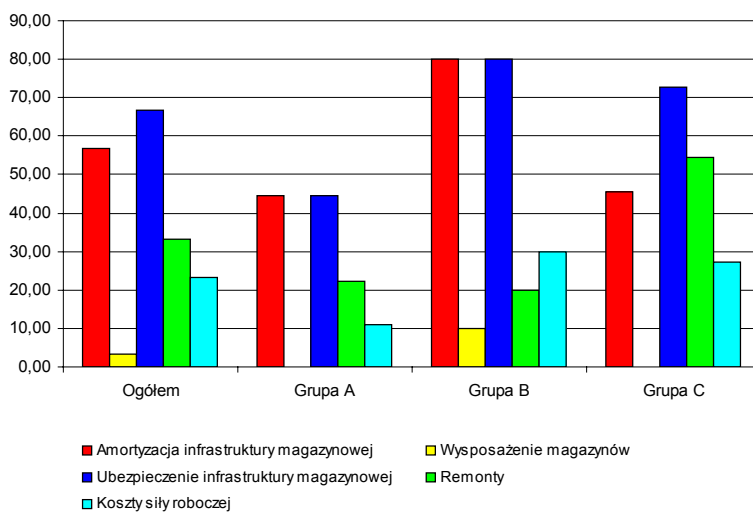
Głównymi przyczynami utrzymywania zapasów w opinii ankietowanych było: ograniczenie ryzyka wyczerpania zapasów - 73,3% odpowiedzi oraz ochrona przed zmianami cen i cykliczność w produkcji płodów rolnych - 66,7% odpowiedzi.

Rys. 2. Główne przyczyny utrzymania zapasów w opinii rolników
 Fig. 2. Main reasons for keeping reserves in farmers' opinion

Rys. 3. Czynniki wpływające na poziom kosztów zapasów
Fig. 3. Factors affecting reserves cost level

Rys. 4. Czynniki wpływające na poziom kosztów przechowywania zapasów
Fig. 4. Factors affecting reserves storage cost level

W grupach A i B występowały zbliżone opinie, czyli najistotniejsze były te same przyczyny z niewielką różnicą w ilościach odpowiedzi. W grupie A udział procentowy w odpowiedziach kształtował się na poziomie: 88,9%, 50%, 66,7%, natomiast w grupie B: 60%, 50%, 80%. W obiektach największych spośród wszystkich odpowiedzi 72,7% odpowiedzi

dotyczyło: ograniczenie ryzyka wyczerpania zapasów, duży obrót wewnętrzny i ochrona przed zmianami cen. Natomiast najrzadziej podawanymi przyczynami było: poprawa obsługi stałego klienta oraz ochrona przed niespodziewanymi zmianami.

Na pytanie: „Czy widzą Państwo możliwości obniżenia poziomu zapasów w gospodarstwie” 60% ankietowanych stwierdziło, że nie ma takiej potrzeby, 30% że główną możliwością obniżenia zapasów może być sprzedaż nadmiernej ilości zapasów, a pozostałe 10% widziało możliwość obniżenia zapasów w specjalizacji produkcji, dokładniejszym planowaniu zakupów oraz podpisaniu wieloletnich umów z dostawcami.

Z przeprowadzonych badań wynika, że większość z ankietowanych rolników uważa, że koszty zapasów stanowią: koszty strat wynikających ze zbyt długotrwałego przechowywania - 33,3% oraz koszty zamrożonego kapitału w zbędnych zakupach - 30%. Najmniej istotnym kryterium decydującym o poziomie kosztów koszty odsetek od kredytów za które zakupiono środki do produkcji – 11,1%.

W grupie gospodarstw najmniejszych najistotniejszym czynnikiem były koszty wynikające ze zbyt długotrwałego przechowywania towarów - 44,4%, a najmniej koszty zamrażania kapitału w zbędnych zakupach – 11,1%. Natomiast w obiektach największych 27,3% ankietowanych rolników uznało, że podstawowym czynnikiem decydującym o poziomie kosztów zapasów są koszty odsetek od kredytów, koszty zamrażania kapitału oraz koszty wynikających ze zbyt długotrwałego przechowywania.

W opinii rolników czynnikami decydującymi o poziomie kosztów przechowywania zapasów były: ubezpieczenia magazynów - 66,7%, amortyzacja magazynów – 56,7% oraz remonty – 33,3%. Najmniejsze znaczenie miały natomiast koszty związane z wyposażeniem magazynów - 1,5% odpowiedzi. W grupie obiektów A i B najczęściej pojawiającą się odpowiedzią było: amortyzacja i ubezpieczenia magazynów - 44,4% w grupie A i 80% w grupie B, a w grupie C – ubezpieczenie magazynów oraz remonty magazynów – 72,7% i 54,5%. Najmniej istotnymi czynnikami w przyjętych grupach gospodarstw okazały się koszty wyposażenia magazynów oraz koszty siły roboczej.

Wnioski

1. Głównymi przyczynami utrzymania zapasów w opinii ankietowanych były: ograniczenie ryzyka wyczerpania zapasów, ochrona przed zmianami cen oraz utrzymanie cykliczności w produkcji rolnej.
2. Większość ankietowanych rolników stwierdziła, iż nie ma potrzeby obniżenia poziomu utrzymywanych zapasów, a tylko nieliczni rolnicy uznali za możliwą sprzedaż nadmiernej ilości zapasów celem ich obniżenia.
3. Podstawowymi czynnikami kosztotwórczymi tworzenia i utrzymywania zapasów, były koszty strat wynikających ze zbyt długotrwałego przechowywania oraz koszty zamrożonego kapitału w zbędnych zakupach, a za główne czynniki decydujące o poziomie kosztów przechowywania uznali koszty ubezpieczenia i amortyzacji magazynów.
4. Badania wykazały bardzo niski poziom wiedzy rolników na temat struktury kosztów i metod ich kalkulowania. Konieczne jest zatem prowadzenie dalszych badań w tym zakresie oraz szersze – popularno-naukowe ich upowszechnienie.

Bibliografia

- Kuboń M.** 2006. Potencjał magazynowy oraz jego wykorzystanie w gospodarstwach rolniczych o wielokierunkowym profilu produkcji. *Inżynieria Rolnicza*. Nr 12 (87). s. 277-284.
- Kuboń M.** 2008. Potencjał magazynowy oraz jego wykorzystanie w przedsiębiorstwach rolniczych. *Inżynieria Rolnicza*. Nr 2 (100). s. 129-136.
- Kowalski St., Tabor S.** 2003. Koszty logistyczne w wybranych gospodarstwach rolniczych. *Inżynieria Rolnicza* Nr 10 (32). s. 163-172.
- Mokrzyszczak H.** 2002. Magazynowanie i obsługa zapasów. [w :] *Kompendium wiedzy o logistyce*. pod red. E. Gołemska. PWN. Poznań. S. 79-102.
- Wasilewski M.** 2004. Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych. *SGGW*. Warszawa. s.17-22.

RATIONAL MANAGEMENT OF RESERVES IN FARMERS' OPINION

Abstract. The purpose of the work was to get to know the level of farmers' knowledge on the main reasons for making and keeping reserves, and their knowledge on cost-making factors involved in making and keeping reserves. In the opinion of respondents, the following were main reasons for keeping reserves: reducing the risk of running out of stock, protection against price changes, and cyclical nature of agricultural production. The most cost-consuming factors were: storage infrastructure depreciation and insurance coverage.

Key words: management, reserves, farm, opinion

Adres do korespondencji:

Maciej Kuboń; e-mail: Maciej.Kubon@ur.krakow.pl
Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
ul. Balicka 116B
30-149 Kraków